

NŮŽ

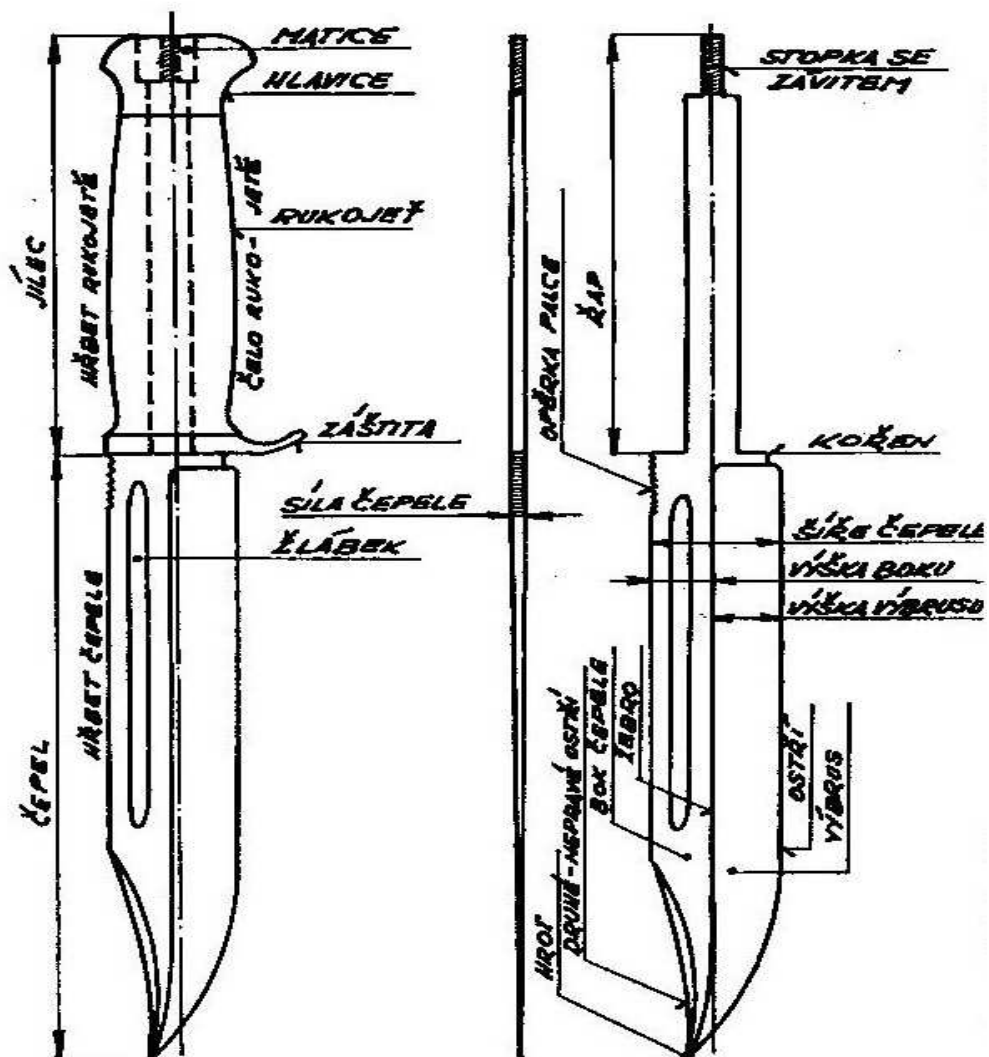
Nůž je od pravěku nepostradatelným pomocníkem člověka, jemuž slouží jako nástroj i jako zbraň. Nůž se používá při lovu, táboření, jako osobní zbraně, jachtinku, rybaření a při mnoha dalších činnostech.

U nás je v současnosti mnoho možností, jak získat nůž, ať již jako užitkový či sběratelsky zajímavý předmět. Tato přednáška má sloužit k orientaci při výběru vhodného nože a k osvojení si základních pravidel pro jeho používání a údržbu.

Nůž svojí stavbou je nástrojem k řezání měkkých materiálů. Je samozřejmé, že nůž může být použit zároveň jako bodná zbraň.

Jeho základním rysem je čepel – pracovní část a rukojeť – úchopová část, pomocí které se nůž ovládá.

A. Základní součásti nože

A1. Čepele

A1.1. Materiál

Nejpoužívanějším materiálem na čepele nožů je ocel. Čepel by měla kvalitně řezat a ostří by mělo vydržet co nejdéle – ocel by měla tedy být co nejtvrdší, s co nejvyšším Rockwellovým indexem. Současně, především u nožů tábornických, které slouží k širokému použití, požadujeme, aby byla čepel dostatečně pružná a odolná proti zlomení.

Tvrдость – pro nože používáme Rockwellovu stupnici C, označovanou HRC, která má rozsah od 20 do 70. Hodnoty tvrdosti se u běžných nožů pohybují v rozmezí 56 až 58 HRC.

Uhlíkové oceli

Každá ocel obsahuje uhlík, jinak by to nebyla ocel ale železo. V nožířství pro jednoduchost označujeme uhlíkovou ocelí materiál, který není dalšími příměsi upravován proti korozi. Její výhodou je tvrdost (příměsi proti korozi ocel změkčují), drží ostří. Nevýhodou uhlíkové oceli je rezivění, takže vyžaduje stálou údržbu.

Čím je procento uhlíku v oceli větší, tím je čepel tvrdší. Ocel může být:

Extra měkká	méně než 0,10% uhlíku
Měkká	0,10 – 0,20% uhlíku
Poloměkká	0,20 – 0,30% uhlíku
Polotvrdá	0,30 – 0,40% uhlíku
Tvrdá	0,40 – 0,50% uhlíku
Extra tvrdá	více než 0,50% uhlíku

Nerezové oceli

Obsahuje nejméně 13% chromu. Vlivem příměsi chromu je nerezová ocel tvrdší, křehčí a hůře se ostří. Na rozdíl od vžitého názoru nejsou nerezové oceli 100% odolné proti korozi – kdybychom toho chtěli dosáhnout musela by ocel obsahovat tak vysoké procento chromu, že by byla příliš křehká.

Nelegované a legované oceli

Nelegované oceli jsou takové, které obsahují jen železo a uhlík. Legované oceli obsahují i prvky, které jim dodávají specifické vlastnosti. (chrom-nerezové oceli, kobalt-zvyšuje tvrdost, molybden-zvyšuje pevnost v tahu i ohybu apod.).

Damašková ocel

Plátková damašková ocel se získává ze souboru železných tyčí, které se kovářsky svaří. Použitím určitého systému opakovaného překládání a vykovávání se dosáhne nádherné struktury a materiálu výjimečných vlastností.

Tabulka ocelí:

Ocel	uhlík %	chrom %	molybden %	vanad %	mangan %	nikl %	křemík %	Tvrdost (HRC)
1.4034	0,40 0,50	12,5 14,5	-	-	1,0	0,3	1,0	52-55
1.4110	0,65 15,0	13,0 0,60	0,45	-	0,5	-	0,4	57-59
1.4116	0,45 0,55	13,8 15,0	0,80 1,0	-	1,0	-	1,0	57-59
154-CM 420	1,05 0,4 0,5	14,0 12,0 14,0	4,0 -	- -	0,5 -	- -	0,3 -	58-61 54
440-A	0,60 0,75	13,0 18,0	0,45 0,75	- 1,0	0,50 1,0	-	0,40	57-59
440-B	0,75 0,95	16,0 18,0	0,75	-	1,0	-	1,0	56
440-C	0,95 1,20	16,0 18,0	0,75	-	1,0	-	1,0	58
440-V/ CPM-T 4034	2,15 0,40 0,50	17,5 12,5 14,5	0,5 - 1,0	5,75 - 1,0	0,50 0,35 -	- -	0,50 0,25	57-58 47-55
A-2	1,0	5,0	-	-	-	-	-	55
ATS-34	1,05	14,0	4,0	-	0,40	-	0,35	57-61
AUS-6	0,55 0,65	13,0 14,5	- 0,25	0,10	1,0	0,49	1,0	56
AUS-8	0,70	13,0	0,10	0,10	1,0	0,49	1,0	56*
AUS 10	0,75	14,5	0,30	0,25	-	-	-	-
Böhler/ NWNBO	0,75 0,50	0,30 0,80	-	-	0,50	-	0,25	57-59
D-2	1,05 1,3	12,5	0,7	1,10	0,6	0,3	-	57-59*
Elmax	1,7	17,0	1,0	3,0	0,3	0,4	-	57-59
Uhlík- staal-1095	0,90 1,00	0,70 0,90	-	-	0,75 1,0	-	0,15 0,30	54-56
Sandvik/ 12C27	0,50 0,60	14,0	-	-	0,35	-	0,35	57-59
VG-10	1,00	15,0	1,05	0,20	0,50	0,60	-	60 *

* do oceli AUS-8 se přidává ještě 0,4 % wolframu. U oceli D-2 se obsah wolframu pohybuje od 0,4 do 0,6 %. Do oceli VG-10 se přidává 1,4 % kobaltu.

A1.2. Charakteristické vlastnosti čepelí

Profily čepelí, ostří

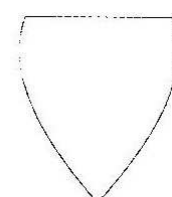
Dutý

V

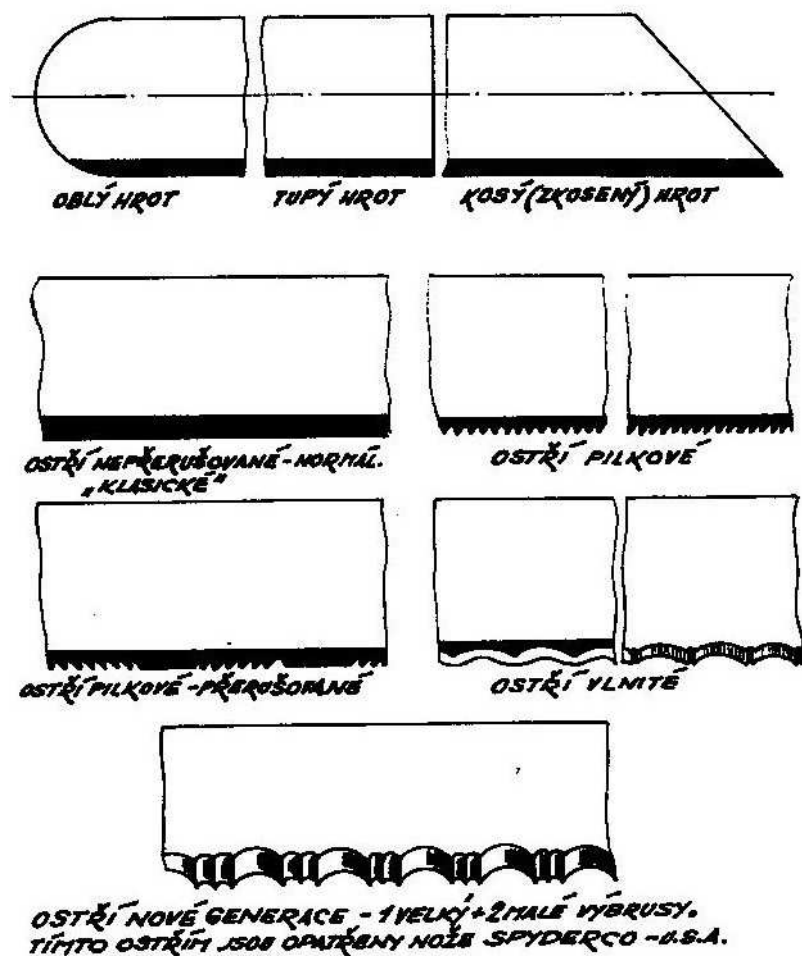

Šavlovitý

Konvexní

Čepele mají jednostranné nebo oboustranné ostří. Existují čepele, které mají část hřbetu profilovanou, takže vzniklo další ostří. Když je tato část nabroušená, mluvíme o druhém ostří, když ne, jde o nepravé ostří.

Tvar ostří sehrává důležitou roli ve schopnosti čepelě řezat, krájet nebo sekat. Zakřivená čepel má delší ostří než přímá.

Klínové ostří má velmi dobré řezné vlastnosti v kombinaci s pevností. Čepel s klínovitým ostřím má horší řezné vlastnosti než duté ostří ale je mnohem pevnější. Boky čepel jsou rovné

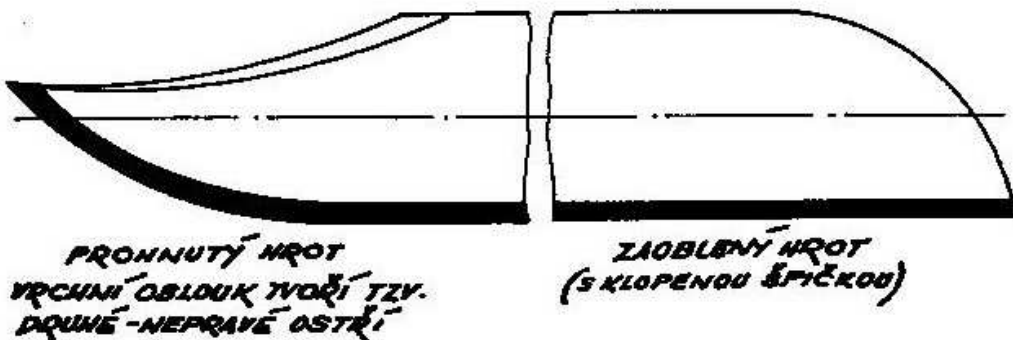
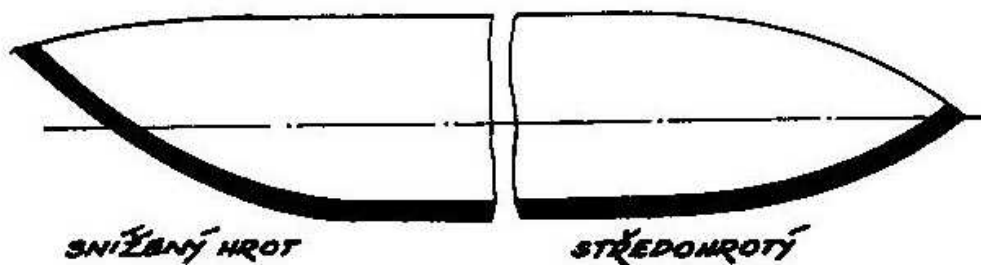
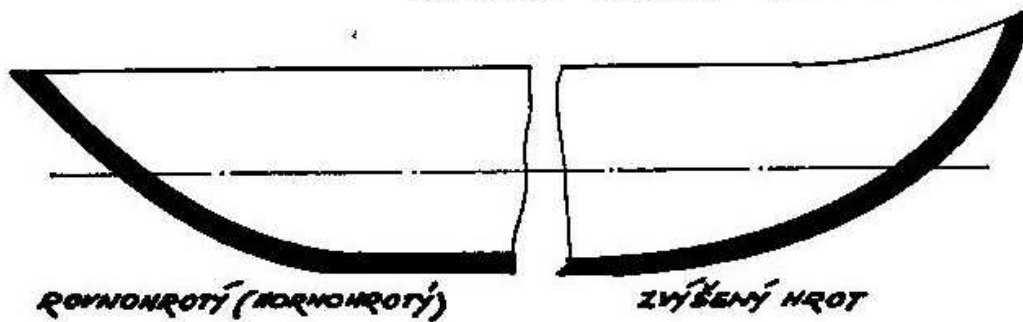
Krátký klín (šavlovitý tvar ostří) je vhodný pro hrubší zacházení. Je variantou klínového ostří ale ostří nevychází z vrcholu hřbetu čepel, ale ze třetiny či poloviny její šířky. Tento tvar profilu má většina bojových nožů. Ostří je při sekání odolnější, řezná schopnost je o něco menší, což však neubírá na kvalitě.

Jednostranné ostří někteří výrobci zavedli pro úsporu nákladů. Má horší řezné vlastnosti ale dobře se brousí.

Konvexní (vyklenutý) tvar ostří (není na obrázku) se používá na mačetách a sekerách.

Linie ostří může být rovná (nejběžnější) nebo progresivní (ve tvaru pilky). Některé nože mají progresivní ostří v části u rukověti (cca 1/4 až 1/4 délky ostří). Progresivní ostří má až 4x větší průnikovou schopnost ale obtížně se ostří.

PROFILY ČEPELÍ A JEJICH HROTŮ

Hrot

Hrot umožňuje čepeli prorazit materiál. Tam, kde je průniková schopnost důležitá, musí být hrot co nejostřejší. Nevýhodou je, čím je hrot špičatější, tím je křehčí. Výběr hrotu bude tedy kompromisem mezi jeho penetrační schopností a pevností.

Vynikající kombinací průnikové schopnosti a pevnosti se vyznačuje tzv. Tanto hrot. Prohnuté hroty umožňují využívat větší délku řezu ale špatně se ovládají. Oblé hroty dobře vyhovují praktickému použití a dobře se ovládají.

Hrot nacházející se v přímém prodloužení hřbetu umožňuje dobrou penetraci, i když horší než má symetrický hrot, lépe však odolává kontaktu s tvrdým předmětem. Pro řezání bez rizika zranění hrotem existují i čepele které nemají hrot.

Délka a šířka čepele

Délka čepele má vliv na délku jejího řezu a na schopnost proniknout co nejdále do předmětu. Šířka má vliv na schopnost čepele vniknout co nehlouběji do předmětu. U čepele určené na řezání nebo na sekání je její délka důležitým prvkem. Dlouhá a široká čepel je hůře ovladatelná.

Tloušťka čepele

Tloušťka čepele podmiňuje její pevnost a řeznou schopnost. Silná čepel je obvykle pevnější, tenká čepel má jemnější ostří, má tedy větší řeznou schopnost.

Vybírejte si tedy sílu čepele v závislosti na faktoru pevnost x řezná schopnost. Tento faktor lze ještě ovlivnit volbou vhodného profilu čepele.

Tloušťka ostří a řezný úhel

Tloušťka ostří je výsledkem kombinace tří faktorů: tloušťky hřbetu, profilu a celkového tvaru čepele. V konečném důsledku řezný úhel určuje tloušťku ostří a tedy i jeho schopnost dobře řezat.

Čím je řezný úhel tupější a ostří jemnější, tím lepší bude řezná schopnost čepele. Nevýhodou však bude jeho křehkost. Na druhé straně silné ostří, které je výsledkem velkého řezného úhlu, bude velmi pevné, nebude však tak dobře řezat.

Nůž musí mít řezný úhel přizpůsobený svému použití. Nejlepším kompromisem mezi řezným odporem a řeznou schopností má asi 20 stupňů.

Úhel 30 stupňů vyhovuje nožům určených na sekání, přičemž si uchovává přijatelnou řeznou schopnost.

Pro čepele kde preferujeme řeznou schopnost před odolností ostří, je nejvýhodnější 10 stupňů.

Hřbet

Čepel je nahoře po celé své délce ohraničena hřbetem. Hřbet může být po celé délce rovný, nebo může být upraven pro různé účely použití.

U rukojeti může být vroubkovaná opěrka palce, mohou zde být pilové zuby pro práci ze dřevem a podobně.

Tvary čepele

Existují tisíce různých čepelí, takže vyjmenovat všechny je nemožné. Proto uvedeme jen ty nejnámější a nejpoužívanější.

Clip point neboli BOWIE

Mezi nejslavnější jména u dob osidlování západu dozajista patří James Bowie, který dal loveckému noži ty nejdokonalejší proporce, ladnost tvaru, poměrnou váhu, délku a funkčnost. Že je tomu opravdu tak svědčí skutečnost, že do dnešních dnů po celém světě jeho

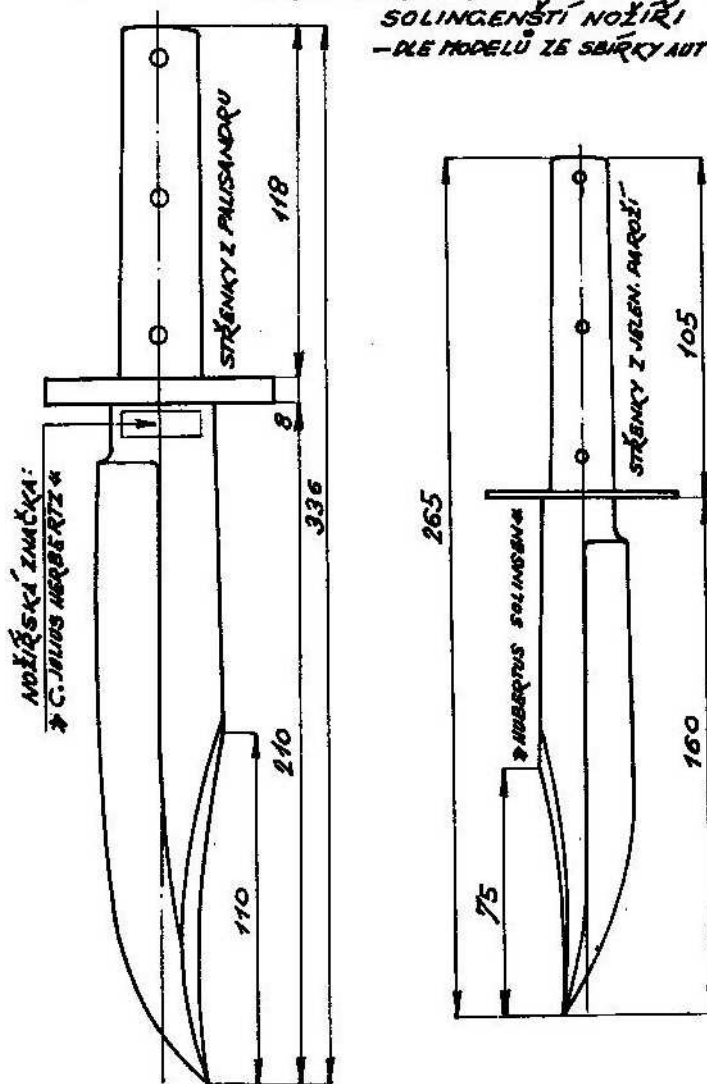
základní typ nože neustále ovlivňuje nové modely všech význačných nožů. Bowle čepele jsou zvláštní v tom, že jejich rovné hřbety se najednou prohnu a sbíhají se do hrotu. Takto vytvořený hrot má dobrou penetrační schopnost a u jemných prací se dobře ovládá.

BOWIOVY NOŽE

JAK JE VYRÁBĚNO KONCI 20. STOL.

SOLINGENŠTÍ NOŽIŘI

- DLE MODELŮ ZE SBÍRKY AUTORA -

Drop point

Hrot čepení Drop point klesá ve vztahu k hřbetu. Snížený hrot se snadněji ovládá a díky pevnosti je ho možné využít při těžších pracích.

Na následujícím obrázku je čepel se sníženým hrotem v běžném provedení a v provedení Tanto.

Sheepfoot, neboli „ovčí noha“

Čepele Sheepfoot nemají skutečný hrot. Rovné hřbety se na konci delší strany ohýbají a vytvářejí ostří. Dnes se tyto čepelky často používají u nožů určených zdravotníkům-záchranářům, kteří mohou řezat oděv bez rizika, že člověka poraní.

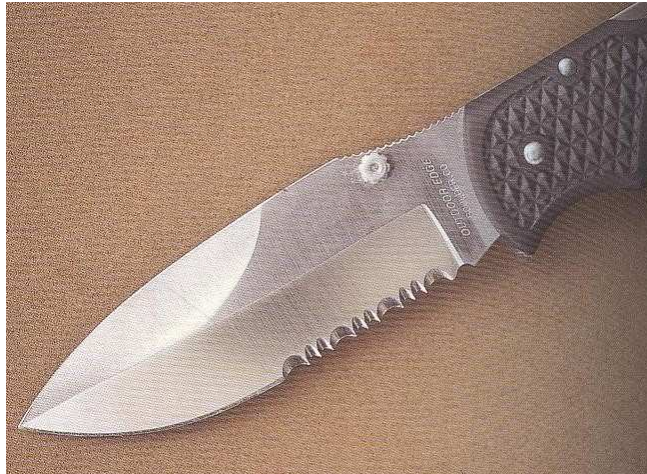
Ovčí noha a dýka(spear point)

Dýka a spear point

Dýka má obvykle tvar písmene V, jehož vrchol tvoří hrot. Strany dýky jsou symetrické většinou s oboustranným ostřím. Nebezpečnou částí dýky je hrot. Dýky se nedoporučují pro praktické práce a už vůbec ne na sekání.

Čepelky spear point neboli kopinaté čepelky se podobají dýkám. Jediný rozdíl je v tom, že obě strany hrotu nejsou rovné, ale tvoří lehký oblouk.

Spear point

Čepel se symetrickým hrotem

Hawkbill (jestřábí zobák)

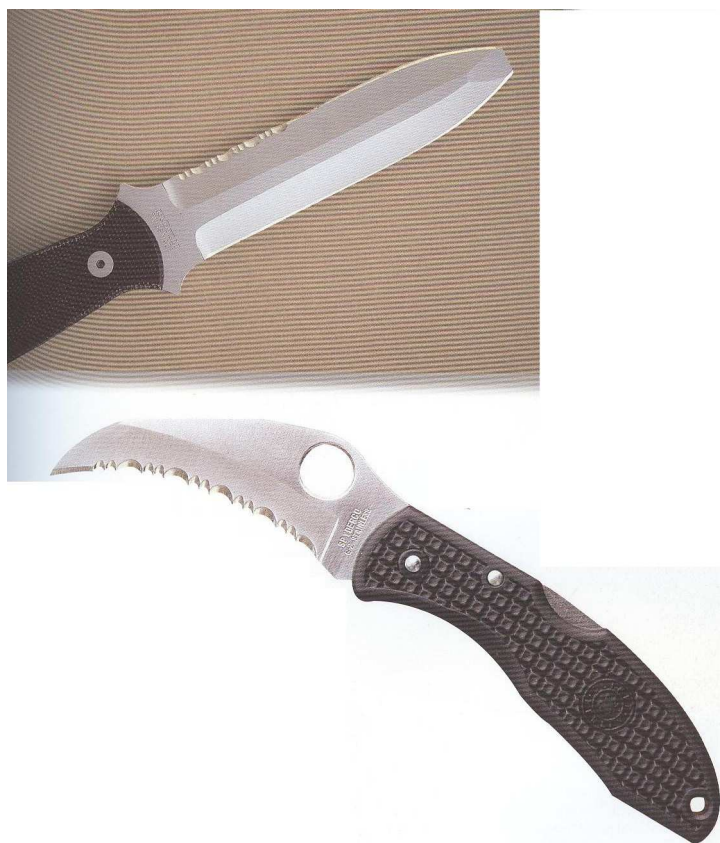
Čepele Hawkbill neboli hákové čepele jsou ohnuté. Zahnutý tvar umožňuje řezání materiálu, aniž je třeba vyvinout velkou sílu.

Trailing point neboli skinner

Těmto čepelím se říká skinner – stahovač kůže. Je pro ně charakteristický zdvižený hrot, který se nachází ve stejné úrovni jako hřbet, případně výše. Jejich tvar vytváří dlouhé ostří a velkou plochu čepel, což jsou hlavní vlastnosti pro stahování kůže. Nevýhodou skinnerů je, že se s nimi těžko manipuluje a jejich hrot není funkční pro jiné účely. Některé čepele mají háček.

Skinner

Hawkbill a čepel se seříznutým hrotem

Skinner

A2. Rukojeti

Rukojeť, nazývaná také jílec, je prvkem, který patří podle důležitosti při výběru nože hned za čepel.

Rukojeť se musí pohodlně a pevně držet, proto je důležité si ji důkladně vyzkoušet a teprve poté se rozhodnout pro tu, která nejlépe vyhovuje.

Další funkcí rukojeti je poskytnout ruce určitou ochranu v případě konfrontace.

A2.1. Tvar rukojeti

Rukojeť může být **ve tvaru písmene T** (je kolmá k ose čepele), která se používá u tlačných dýk a častěji používaná **rukojeť která je prodloužením čepele**.

Rukojeti, které tvoří prodloužení čepele mohou být rovné, nebo mohou svírat s čepelí více či méně výrazný úhel. Práce s nožem s rovnou rukojetí je při častém používání namáhavá a méně účinná, protože nutí ohýbat zápěstí a tím nedovoluje naplno využít sílu ruky a ramene.

Rukojeti svírající s čepelí úhel

jsou účinné při všech pracích, což se projevuje zejména při delším používání. Zápěstí je s předloktím v jedné linii takže vynakládá méně síly a vykonávaný pohyb je účinnější. Navíc se může využívat větší část délky ostří, protože pohyb ruky umožní udržet ostří déle v kontaktu s řezaným předmětem.

Rukojeť musí bránit ruce, aby po ní klouzala když je vlhká od potu nebo vody.

Okrouhlé rukojeti

se v ruce snadno otáčejí a umožňují pohyb ruky nahoru a dolů. Je možné je používat za podmínky, že se její tvar směrem dozadu rozšiřuje tak, aby zpevňovala ruku.

Vejcovité rukojeti

se v ruce dobře drží.

Pokud je rukojeť tvarovaná tak, že je na ní opěrka pro ukazovák, vzadu výčnělek, opěrka pro palec (pokud možno ve tvaru křivky s protismykovými zářezy), umožňuje to dobré držení nože.

Existují i rukojeti s prolisy na prsty.

Tyto rukojeti nemusí vyhovovat všem uživatelům (každý má jinou ruku) a neumožňují různé způsoby držení nože.

A2.2. Velikost rukojeti

Rukojeť musí být dostatečně dlouhá, aby ji mohly obepnout všechny prsty. U nožů určených k vícerému použití (např. nože na přežití – řezání, sekání, obrana) může být rukojeť delší.

Rukojeť nesmí být ani příliš tenká, ani příliš silná, abyste nemuseli vyvinout silný tlak ruky při pevném držení nože. Síla, kterou byste vyvíjeli by šla na úkor síly používané na vykonávání činnosti, což by se projevilo na větší únavě.

Rukojeti nesmí mít ostré hrany. Často mají otvor pro upevnění bezpečnostní příchytky.

A2.3.Složení rukojeti

Rukojeť se skládá z vlastní rukojeti a případného příslušenství. Vlastní rukojeť je buď z jednoho kusu, nebo se skládá ze dvou kusů nazývaných střenky. Existují rukojeti vyráběné skládáním podložek z kůže či jiných materiálů.

Rukojeti některých modelů mají příslušenství – kování, záštity, podzáštity, hlavice. Na jednom modelu se pochopitelně nemusí nacházet všechny.

Kování

jsou to ozdobné kovové díly umístěné na bocích a konci rukojeti.

Záštity

záštity jsou zhotoveny z oceli a jejich úkolem je tlumit nárazy čepele protivníka a zdržovat ruku aby se v případě silného nárazu nesmekla na ostří. Výčnělky záštity mohou být jednoduché nebo dvojité. Používají se termíny dvojitá záštita, jednoduchá záštita a půlzáštita. V případě jednoduché záštity se z pochopitelných důvodů nachází na straně ostří.

Podzáštita

Přítomnost podzáštity, ve skutečnosti „poloviční spodní podzáštity“ na noži je výsadou amerických nožířů. Její význam je hlavně estetický, přičemž umožňuje lepší popru ukazováčku, který je mezi záštitou a podzáštitou. Nevýhodou je, že se modely s podzáštitou dají uchopit jen jedním způsobem.

Hlavice

je umístěna na konci rukojeti a má za úkol chránit ji před nárazy. Je možné s ní vykonávat určité úkony jako třeba zatloukat hřebíky.

A2.4.Materiály na rukojeti

A2.4.1. Přírodní materiály

Přírodní materiál je „živý“, což znamená, že reaguje na klimatické vlivy. Například dřevo vykazuje objemové změny při změně vlhkosti. Poškrábeme-li dřevěnou rukojeť, navždy zničíme její pěkný vzhled. Přírodní materiály tedy vyžadují více úsilí na údržbu.

Rukojeti je možno udělat ze dřeva, paroží, rohoviny, slonoviny, z kosti, kůže, drahých kamenů, vzácných kovů.

A2.4.2. Průmyslové materiály

Průmyslové materiály obvykle nemají nedostatky materiálů přírodních. Nejsou citlivé na klimatické změny, nepodléhají hnilobě, lehce se udržují a lépe odolávají korozi. Nejčastěji používané materiály jsou:

Micarta

materiál vyrobený z plátna nebo papíru napuštěného epoxidovou pryskyřicí. Je to lehký materiál se znatelnou strukturou, vyráběný v mnoha odstínech.

Zytel

plast (polymerová živice vyztužená skelným vláknem nebo kevlarem). Rukověti ze zytelu jsou neohebné, pevné, lehké.

Kraton

syntetický kaučuk. Jsou to pružné materiály, příjemné na dotek. Často se používají na výplně rukojeti z kovu nebo polymerů.

B. Všeobecně o zavíracích nožích.

Jejich hlavním znakem je jedna či více čepelí, které se po zavření skryjí v rukojeti. Zavírací nože můžeme dělit do skupin, například podle:

- Zaměření: volný čas, lov, rybolov, práce, boj
- Počtu čepelí: jednočepelové, vícečepelové, s vyměnitelnými čepelimi
- Tvaru čepele: např. drop point, clip point
- Typu pojistky: hřbetní pojistka, liner lock apod.
- Systému otevírání: jednoroční, obouruční, automatický apod.

B1. Použití zavíracích nožů

Výhody

Zavírací nůž lze nosit nenápadně a úplně bezpečně. Každý může mít vždy po ruce nůž, který odpovídá jeho potřebám.

Nevýhody

V porovnání s pevnými noži mají nože zavírací tradičně tři nevýhody:

- Při otevírání čepele je potřeba používat obě ruce, což může způsobovat problémy v nouzových situacích.
- Druhý problém se týká systému, umožňujícímu udržet čepel v otevřené poloze. Tento systém musí být spolehlivý a odolat silnému tlaku, aby čepel nezavřela prsty uživatele.
- Třetí nevýhodou je krátká čepel, takže práce s nimi je namáhavější.

Poslední technické inovace se snaží popsané nevýhody (kromě délky čepele) odstranit. Různí výrobci doplňují čepele různým zařízením pro otevření nože jednou rukou a zařízením pro zajištění čepele v otevřeném stavu – pojistkou.

B2. Zajišťovací mechanismy – výběr základních systémů.

Čepel se hřbetní pružinou

nachází se na nožích s tradiční koncepcí. Tento systém je nevýhodný při náročnějších pracích, protože neodolává silnějšímu tlaku. Nože s tímto systémem se nedoporučuje používat na bodání. Nejedná se o pojistku, čepel je v otevřeném stavu držena tlakem silné pružiny a při jejím zavírání je potřeba překonat silný tlak (nože Victorinox).

Mechanismus se hřbetní pojistkou

Jedná se o spolehlivý systém, kdy se výčnělek, který je potřeba pro zavření nože stlačit, nachází v zadní části rukojeti. Je to jednoduchý, pevný a spolehlivý systém, u kterého nedochází k poruchám.

Mechanismus liner lock

V posledních letech velmi oblíbený systém. Abychom mohli zavřít čepel, je potřeba odtlačit pružinu na spodní části rukojeti.

Otočná objímka

Jednoduchý mechanismus, který je použit u nožů Opinel. Čepel se zajišťuje otočením prstence na přední části rukojeti.

B3. Klipsy

Klips je pružná přichytka, která umožňuje upevnit nůž například na kapsu kalhot, aby se dal okamžitě použít. Jsou převážně kovové, k noži připevněné dvěma či třemi šrouby. Doporučuji vybírat modely se třemi šrouby, klipsy připevněné dvěma šrouby se většinou uvolňují.

Klips může být připevněn u čepu čepel nebo u jejího hrotu (v zavřeném stavu). Klips u hrotu umožňuje rychlejší otevírání.

Když je klips u hrotu čepel s pojistkou liner lock, může se nůž v kapse trochu otevřít, čímž hrozí nebezpečí úrazu.

Existují modely s možností přemístit klip podle potřeb uživatele.

Závěsný prvek –

Zavírací nože mají většinou prvek, umožňující připevnění poutka či šňůry zajišťující nůž proti ztrátě.

C. Všeobecně o pevných (otevřených) nožích.

Jde o nože, jejichž čepel se nesklopí. Opět je můžeme rozdělit do několika skupin podle:

- Jejich zaměření: volný čas, lov, práce apod.
- Montáže rukojeti: stopka, trn apod.
- Typu čepel: drop point, bowle apod.
- Výroby: kované, integrální apod.
- Specifického názvu: sekáček, dýka

V porovnání se zavíracími noži mají nože pevné určité výhody:

- Nůž je okamžitě připraven k použití
- U zavíracích nožů může otevření ztížit chlad, rukavice, cizí tělíska (písek, bláto)
- Větší velikost a hmotnost umožňuje vykonávat s pevnými noži náročnější práce
- Jsou obvykle levnější

Mezi nevýhody pevných nožů patří:

- Velikost a vyšší hmotnost
- Nejsou většinou vhodné na jemné a přesné práce

C1. Stopka, trn

Specifikum pevných nožů je část, která tvoří prodloužení čepele, na kterou je přichycena rukojeť – stopka, neboli trn.

C1.1. Stopka

Je-li zadní část nože stejně široká jako čepel, hovoříme o stopce. Ke stopce se následně připevní střenky. Tato konstrukce je pevná, neláme se a střenky jdou jednoduše vyměnit.

C1.2. Trn

Celý trn

Tvoří-li zadní část čepele tenká tyčka umístěná v její podélné ose, mluvíme o trnu. Trn může být celý, probíhající celou délkou rukojeti, zaručující vysokou pevnost. Rukojeť se na celý trn připevní epoxidovým lepidlem nebo pomocí matky v hlavici rukojeti.

Poloviční trn

Z důvodu úspory materiálu sahá přibližně do poloviny rukojeti a k rukojeti se lepí. Pro běžné práce na které je nůž určen toto spojení vyhovuje, nedoporučuje se s ním ale sekát.

Miniaturní trn

Existují i čepele s miniaturním trnem, který sahá maximálně do jedné pětiny rukojeti. Pevnost je v tomto případě nedostatečná. Jediným účelem miniaturních trnů je kromě úspory materiálu umožnit výrobcí osadit na čepel více druhů rukojetí. Na konci trnu je závit, na který se dá přišroubovat dutá rukojeť, kovová tyčka, klasická rukojeť.

C2. Odlehčovací žlábek

Žlábek, nebo podélný výřez v horní části čepele, se nedělá z důvodu volného odtékání krve oběti, jak se mylně traduje, jeho jediným účelem je odlehčení nože při zachování jeho pevnosti.

C3. Pilový hřbet

Na hřbetě nožů bývá někdy pilové ozubení, moderní u nožů na přežití, které však přináší více škody než užitku. Zuby ničí pouzdra a mohou způsobit zranění. Při řezání se zuby po několika pohybech zanesou upěchovanými pilinami, které je potřeba stále odstraňovat. Jediný nůž, u kterého pilový hřbet bez uvedených problémů plní svoji funkci je, z vlastní praxe, je nůž na přežití britských speciálních jednotek značky Wilkinson.

C4. Integrální nůž

Integrální nůž je takový, jehož všechny části jsou zhotoveny z jednoho kusu ocelové tyče. Jediné prvky, které jsou na něj připevněny jsou střenky.

D. Druhy nožů

D1. Tradiční zavírací nože

D2. Švýcarské zavírací nože

Švýcarské nože patří mezi nejznámější na světě. Jsou to vojenské nože, které vyrábí výlučně firmy Victorinox a Wenger. Jedná se o nože vysoké kvality vyráběné pomocí špičkových technologií. Tyto firmy mají jako jediné právo označovat své výrobky symbolem bílého kříže.

D3. Taktické zavírací nože (tacticals folders)

Taktické zavírací nože se představují jako pěkné a elegantní modely, které jsou lehké, pevné a je možné je nosit v kapsa kalhot, aniž by majiteli bránily v pohybu. Tím se podstatně liší od bojových nožů, které jsou tak těžké a velké, že je nutné nosit je v pouzdrech.

Taktickými zavíracími noži se navzdory názvu vykonávají běžné práce a nepoužívají se k boji. Některé taktické nože jsou „taktičtější“ a jiné jsou „užitkovější“.

Taktické zavírací nože jsou hlavně modely s pojistkou liner lock. Všechny taktické zavírací nože mají jednoruční systém otevírání. Rukojeti jsou v zásadě ze zytelu, micarty, hliníku nebo titanu. Všechny tyto materiály se vyznačují lehkostí, nepodléhají hnilobě, mohou se používat za extrémních klimatických podmínek a jsou i velmi pevné. Nože jsou vybaveny klipsy.

D4. Vyskakovací nože

Čepel nože je v zavřené poloze v rukojeti, v níž je stlačená pružina. Stiskem tlačítka se pružina uvolní a čepel se otevře. Hlavní úlohou vyskakovacích nožů je jejich lehké otevírání bez ohledu na situaci, ve které se nacházíte. Zavírací nože s jednoručním otevíráním jsou perfektní za normální situace, jejich otevírání však může způsobit problémy v kritické situaci.

D5. Nářad'ové nože

Na rozdíl od švýcarského nože, jehož hlavním prvkem je čepel, k níž je připojen určitý počet příslušenství, nářad'ové nože jsou uspořádány kolem kombinačních kleští, na něž se další nářadí montuje.

Příslušenství nářad'ových nožů se skládá ze šroubováků různých velikostí s tvarů, otvírače konzerv a tvarů, bodců, pilníků, pilek, nůžek, čepele a podobně.

D6. Bojové nože

Bojové nože v sobě spojují dvě funkce – nůž jako zbraň i nářadí. Existují nože, které jsou více zbraní, například dýka a nože, které jsou více nářadím. Některé modely jsou spíše určeny do specifického vojenského prostředí, jako je poušť, džungle, voda, město atd., zatímco jiné se používají všeobecně. Bojové nože tvoří tři skupiny:

- Univerzální nože
- Dýky
- Zavírací nože

D6.1. Univerzální bojové nože

Univerzální nůž představuje prototyp bojového nože. Když je řeč o bojovém noži, okamžitě nám vyvstane na mysli válka, což nás vede k závěru, že bojový nůž je určen výlučně k zabití člověka. Ve skutečnosti to vůbec není pravda. Nůž se při ozbrojené konfrontaci používá extrémně zřídka, když teoreticky je to možné.

Univerzální nůž je určen především na vykonávání praktických funkcí jako je čištění místa na bivakování, nařezání dřeva na oheň, nasekání větví pro přípravu přístřeší, dělení zvěřina a podobně.

Je to model s pevnou čepelí s jedním ostřím, jehož klasickým tvarem ne typ bowle. Existují i nože s čepelí bolo nebo tanto.

Ze zkušenosti lze říci, že když chceme mít dobře ovladatelnou čepel a zároveň dostatečně masivní aby se jí dala dělat těžká práce, měla by být maximálně 200 mm dlouhá, 40 mm široká a 5 mm silná. Tomuto typu čepele nejlépe vyhovuje šavlový profil.

Univerzální nože, zejména nože určené na sekání, by měly mít řezný úhel 30 stupňů.

Není příliš důležité, zda má čepel druhé nebo nepravé ostří, neboť má v obou případech dobrou penetrační schopnost.

Mnohé bojové nože mají čepele z uhlíkové oceli, která se dobře ostří ale snadno oxiduje. Jelikož se tyto nože používají d drsném prostředí, doporučuje se čepel z nerezové oceli s malým obsahem uhlíku, například 440A. Ti, co dávají přednost kvalitní oceli, si mohou vybrat nerezovou ocel s vysokým obsahem uhlíku a ochranným povlakem na bázi teflonu.

Pokud jde o konečnou úpravu čepele, nedoporučuje se zrcadlový lesk protože není „taktický“ a netrvá věčně. Čepel z uhlíkové ocele by měla být pokryta ochranným povlakem proti korozi.

Bojový nůž by měl mít záštitu.

Nedoporučují se modely s krátkým trnem. Rukojeť se musí pohodlně a pevně držet. Preferují se rukojeti ze syntetických hmot, protože nepodléhají povětrnostním vlivům a mimo opláchnutí a osušení nevyžadují další péči.

Pro bojový nůž je výhodou kovová hlavice, která může sloužit jako kyj nebo kladivo.

D6.2. Dýky

Jsou to nože s pevnou čepelí s oboustranným ostřím a s trojúhelníkovým nebo kopinatým hrotem.

Ve většině případů mají dýky menší praktické využití než univerzální nože. Dýka s velmi ostrým trojúhelníkovým hrotem není vhodná pro běžné práce.

D6.3. Zavírací bojové nože.

Nesmíme si plést bojové zavírací nože s taktickými zavíracími noži. Bojový zavírací nůž je obvykle větší a těžší než taktický a jeho čepel bývá širší s delší.

D7. Obranné a záchranářské nože

Hlavním úkolem obranných a záchranářských nožů je chránit životy. Rozdíl mezi oběma kategoriemi spočívá v úrovni nebezpečí, jemuž může být vystaven jejich uživatel. Obranné nože jsou určeny pro obranu před lidmi nebo zvířaty. Záchranářské se používají při mimořádných situacích a nehodách.

D7.1. Obranné nože

Nůž je zároveň nástroj i zbraň, takže každý nůž můžeme používat na obranu před lidmi a zvířaty. Existují však modely, které kromě obrany nemají jiné opodstatnění – ty zařazujeme mezi obranné nože. Nepatří sem taktické ani bojové nože.

Obranný nůž není určen k zastrašení protivníka. Je koncipován na okamžité použití po vytažení z pochvy. Z metodiky obrany – moment překvapení, krátký a brutální útok a rychlý ústup – je možné stanovit všeobecné charakteristiky obranného nože.

- Musí se dát nosit skrytě
- Jeho použití musí být rychlé, při vytahování se nesmí zachytit za oděv (nemají záštity)
- Mají opěrku pro palec
- Obranný nůž je především krátký model s pevnou čepelí, je lehký, doře přizpůsobený pro penetraci, pohodlně se drží a má pochvu umožňující více způsobů nošení

Fightery

Nejvýznamnější skupinu obranných nožů tvoří fightery (nůž s pevnou čepelí bez záštity s rýhováním pro palec o délce čepele 6-13 cm).

Tlačné dýky

Mají rukojeť umístěnou kolmo k ose čepele

Holínkové nože

Menší dýky uzpůsobené k nošení v botě

Různé ostré předměty

Čepele, které na první pohled připomínají obyčejný předmět, například hřebec, pero, zapalovač, sponu do opasku a podobně.

D7.2. Záchranářské modely

Záchranářské nože jsou stavěny pro použití v mimořádných situacích. Jsou určeny především na řezání provazů, bezpečnostních pásů, ošacení a podobně.

U těchto nožů se používá nejčastěji čepel sheepfoot (ovčí noha) která nemá hrot, což snižuje riziko náhodného zranění zachraňované osoby. Čepele mají progresivní ostří, které ulehčuje řezání všech vláknitých a syntetických materiálů.

Dále se používají čepele se seříznutým hrotem, které mohou sloužit i jako šroubovák.

D8. Nože na přežití

Nůž na přežití v sobě spojuje lovecký, tábornický a bojový nůž. Je to nůž s pevnou čepelí, nejčastěji ve tvaru bowle nebo bolo a se šavlovitým profilem. Čepel je většinou 20 cm dlouhá, aby se s ní dalo dobře sekat. Mají vždy pilovitý hřbet. Většinou je jednodušší větev přesekat, ale v případě potřeby utajení je opodstatněné použití pilovitého hřbetu. Dále je použití pily vhodné při výrobě náradí a jiných užitečných věcí.

Nože na přežití mívají dutou rukojeť, která slouží jako nepropustné pouzdro do něhož se skryjí užitečné drobnosti (zápalky, skalpel, tablety na čištění vody a podobně).

Přínosem je kovová, nejlépe plochá hlavice, která může sloužit jako kladivo a umožňuje používat nůž jako dláto (v nouzových situacích je potřeba použít nůž pro účely, které vyžadují okolnosti)

D9. Lovecké nože – všeobecná charakteristika

Lovecké nože tvoří velmi širokou skupinu, protože univerzální lovecký nůž neexistuje. Lovec používá celou řadu speciálně stavěných nožů na různé činnosti v závislosti na zvěřině a prostředí v němž pracuje.

Lovecký nůž musí mít pevnou, robustní čepel která dokonale řeže a zachovává si ostří. Ocel čepel musí mít vysoký obsah uhlíku aby dobře držela ostří. Pokud je to nerezová ocel, je nutné si vybrat z ATS-34 nebo 440C. Ideální délka čepel pro přesnou práci je asi 10 cm. Čepel by měla mít V profil, hodně loveckých nožů má dutý profil.

Nejfunkčnější tvar čepel je drop point. Lovecký nůž by měl mít alespoň spodní poloviční záštitu nebo výřez pro ukazovák. Rukojeť se musí dát pevně držet, protože při práci s masťou se ruka snadno smekne.

D10. Nože pro volný čas

Do této kategorie řadíme nože uzpůsobené pro různé volnočasové a sportovní aktivity. Namátkou můžeme jmenovat vrhací nože, potápěčské nože a podobně.

E . Broušení nožů

Viz Svitek ČTU.

F.Pila, sekera

Viz svitek ČTU.

Přednášku zpracoval ing. Pavel Bublík
ctu.st@quick.cz.

Určeno výhradně pro vnitřní potřebu tábornických škol ČTU
Text neprošel odbornou gramatickou úpravou
Materiál není určen pro komerční využití a je neprodejný
Červenec 2007